

№ 46 (687)
Снежань 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- **500-годдзе: як друкаваныя кнігі Ф. Скарыны перапісвалі ў XVI – XVII стст. –** стар. 4
- **Асоба: 210 гадоў мастаку Вікенцію Дмахоўскаму –** стар. 5
- **Выданне: каб не задыхнуліся ў цемры духоўнай –** стар. 7

Мікалай Крупінін з дачкой на месцы былой вёскі Саўна

Падрабязней чытайце на стар. 3

На тым тыдні...

✓ 6 снежня ў Мастоцкай галерэі Міхаіла Савіцкага ў Мінску адкрылася выстаўка «Аголеная натура» малядах беларускіх мастакоў. На выстаўцы прадстаўлена больш за 80 жывапісных працаў сямі аўтараў, якіх аб'ядноўвае жаданне перадаць настрой «аголенай», некранутай прыроды. Працы, прадстаўленыя на выстаўцы, зробленыя з натуры, на іх – гарадскія вулічкі, лірыка-сузіральныя сельскія прасторы, утульныя нацюрморты і камерныя пейзажы.

У выстаўцы прымаюць удзел член Беларускага саюза мастакоў Васіль Пяшкун, выкладчыкі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Антон Вырва і Ігар Свянціцкі, выкладчык Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў Раман Коршунаў, мастакі Віталь Гуназа, Іван Пятручык, Міхаіл Крот.

✓ 7 снежня ў Гарадской мастацкай галерэі твораў Леаніда Шчамялёва адбылася прэзентацыя тактыльнай інтэрпрэтацыі карціны Л. Шчамялёва «Зіма за вакном» у межах праекта «Нябачныя карціны».

Асноўнай ідэяй праекта «Нябачныя карціны» з'яўляецца стварэнне аб'ёмных

выяваў твораў беларускіх мастакоў, арыгіналы якіх знаходзяцца на тэрыторыі Беларусі. Адна з такіх карцінаў – палатно «Зіма за вакном» народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва. Удзельнік праграмы «Мівія» Алена Стэфняк стварыла яе інтэрпрэтацыю – перадала сюжэт карціны з дапамогаю рэльефнай выявы, улічыўшы асаблівасці ўспрыняцця невідучых людзей.

✓ 7 снежня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася выстаўка Валерыя Славука «Графіка», прысвечаная 70-годдзю мастака.

В. Славук нарадзіўся ў 1947 г. у п. Коханова Віцеб-

скай вобласці. Яго называюць беларускім Дзюрэрам. Гэты мастак-віртуоз і непераўздыдзены фантазёр стварае ўласны дзівосны свет, населены сотнямі фантастычных персанажаў. Творчасць Валерыя Славука – адна з самых яркіх з'яваў у сучаснай беларускай графіцы. Яго почырк пазнаецца адразу: манаромная, чорна-белая графіка створаная з ювелірнай дакладнасцю і рэалістычнасцю. Мастак падрабязна напаяняе кожны сантыметр аркуша, развіваючы неверагодны дынамічны сюжэт.

Валерый Славук працуе пераважна ў кніжнай графіцы. Яго ілюстрацыі надалі аб'ём і выразнасць шматлікім беларускім і замежным творам («Шляхціч Завальня»

Я. Баршчэўскага, «Вясна ўвосьень» У. Караткевіча, «Айвенга» В. Скота, кніга казак «Цудоўны свет» і інш.). Таксама ён аформіў двухтомную энцыклапедыю «Беларускі фальклор». Невыпадкава беларуская і славянская міфалогія стала адной з галоўных тэмаў у яго творчасці. Чараўнікі, дамавікі, волаты, русалкі, вадзянікі, створаныя ўяўленнем мастака, ажываюць і запаўняюць шгодзённую рэальнасць.

✓ 12 снежня ў Нацыянальным гістарычным музеі адкрылася выстаўка «Кракаў-

скай каляндрыя батлейкі», падрыхтаваная Гістарычным музеем горада Кракава.

Кракаўскія батлейкі (ад назвы горада Віфлема) – гэта багата аздобленыя сцэны Божага Нараджэння з архітэктурнай спасылкай на адметнасці Кракава. Стылёвая разнастайнасць кракаўскіх касцёлаў стала для стваральнікаў батлейкі крыніцай натхнення. Гэтая форма батлейкі сфармавалася ў XIX ст., распаўсюдзілася ў XX ст. і культывуецца дагэтуль, яна з'яўляецца праваобразам сучасных беларускіх батлек.

*Дзякуй усім, хто падпісаўся на «Краязнаўчую газету»!
А ці не засталіся без яе вашы сябры і калегі? Прапаўдце ім падпісацца.*

Пашырым нашу газету сябрам!
Краязнаўчая газета
Іншыя выданні – 63320, ведамасны – 633202

З'яднаньня паэзіяй

Добрая традыцыя ўзаемаадносінаў склалася паміж літаратурнымі аб'яднаннямі «Выток», што на Дзяржыншчыне, і «Нёманцам» з Уздзеншчыны. Ужо некалькі гадоў сябры гэтых аб'яднанняў сустракаюцца, каб падзяліцца новымі творами і думкамі. Чарговая такая сустрэча адбылася нядаўна ў чытальнай зале Дзяржынскай раённай бібліятэкі і была прысвечаная 500-годдзю беларускага кнігадрукавання і 80-годдзю ўтварэння Мінскай вобласці.

Добра пахлапаціліся аб сустрэчы гасцей гаспадары. У фае бібліятэкі гасцей сустракаў сцэнічны персанаж – сам Францыск Скарына. Затым члены літаб'яднання «Нёманец» пазнаёміліся з выстаўкай старажытных кніг. Размова «вытокаўцаў» і «нёманцаў» адбылася ў чытальнай зале бібліятэкі. Сустрэчу адкрыла дырэктар бібліятэкі Валянціна Клімовіч, якая прапанавала аб'яднаць матэрыялы чытаньня і выдаць кнігай «У вянок

Мінскай вобласці». Затым вядучая сустрэчы, кіраўнік літаб'яднання «Выток» Наталля Лебядзеўская, зрабіла гістарычны экскурс у мінулае Міншчыны. У адказ «нёманцаў» агучылі літаратурную кампазіцыю пра цікавыя мясціны свайго краю і падарылі дзяржынцам поўны кош прысмакаў. Цікавымі і змястоўнымі былі выступленні членаў Саюза беларускіх пісьменнікаў Віктара Сабалеўскага, Зоі Калкоўскай і Галіны Нічыпаровіч. Верш

Спявае Т. Кашчэва

апошняй паклала на музыку член Беларускага саюза музычных дзеячаў Тамара Кашчэва, якая і выканала песню. Уважліва слухалі прысутныя дырэктар Уздзенскай бібліятэкі Аксану Драчан, тамтэйшых паэтаў і празаікаў Тамару Каляду, Валянціну Шытыка, Ніну Лятун, Паліну Кучук, Вольгу Бокуць-Чабатарову (якая выканала сваю песню пра Узду). Дарэчы, Н. Лятун падарыла сваю карціну члену «Вытока» Уладзіміру Шымановічу ў знак прыхільнасці да яго вершаў.

Вытокаўцы таксама не засталіся ў даўгу. Сваімі новымі вершамі парадавалі члены Саюза беларускіх пісьменнікаў Рэгіна Рэўтовіч, Людміла Круглік, а таксама Ядвіга Доўнар, Ала Дзікая, Уладзімір Шымановіч, Ала Пузіноўская, Антон Анісовіч.

А неўзабаве паэтаў Дзяржыншчыны будзе сустракаць уздзенская зямля, якая ўзгадавала выдатных паэтаў Паўлюка Труса, Кандрата Крапіву, Пятра Глебку... Струменіць, не перасыпае творчая літаратурная крыніца двух суседніх раёнаў.

Лявон ЦЕБЕШ, г. Дзяржынск

На Навагрудчыне гарыстай...

Паэт Самсон Пярловіч пра свой родны край, дзе ён нарадзіўся, рос і тварыў, некалі пісаў так:

*Свай радзіме прамяністай
Я сэрца шчырае нясу
Ад Навагрудчыны гарыстай,
Дзе Свіцязь дорыць нам красу.*

Навагрудчына – гарыстая. Пасля Мінскага ўзвышша Навагрудскае – другое найвышэйшае месца Беларусі, да 323 м над узроўнем мора. Таму вялікай папулярнасцю карыстаюцца ветразнергаўстановак для здабычы таннай электраэнергіі. Вецер увесь час круціць спецпрыстасаванні ў вышыні, і «зялёныя» кілаваты цякуць у энергасістэму краіны.

На тутэйшай гарыстай зямлі паспяхова дзейнічаюць ужо 13 ветразнергаўстановак. А ў пачатку верасня каля вёскі Вялікія Лезнявічы, што нападальек райцэнтра, адбылося ўрачыстае адкрыццё чатырнаціх (і самай магутнай у Беларусі) – 3,3 МВт.

У мерапрыемстве акрамя прадстаўнікоў мясцовай улады бралі ўдзел замежныя госці: дырэктар дацкай кампаніі «Vestas» Торстэн Гэд Нільсэн, першы сакратар Пасольства Рэспублікі Польша ў Беларусі Пётр Масайла, старшыня Асацыяцыі польскага бізнесу Анатоль Вялікін і галоўны спецыяліст аддзела інвестыцыяў Гродзенскага аблвыканкама Іван Усс.

– Зялёная энергетыка – адзін з перспектывных напрамкаў развіцця Навагрудскага раёна, – адзначаў старшыня райвыканкама Анатоль Маркевіч. – Ветразнергетыка – гэта не толькі экалогія, але і інвестыцыі, новыя працоўныя месцы. У раёне ёсць яшчэ каля 20 пляцовак для будаўніцтва новых ветраўстановак.

Высока ацаніў працу спецыялістаў Т. Нільсэн, кіраўнік кампаніі «Vestas», якая ўпершыню ажыццяўляла пастаўку ветразнергетычнага абсталявання ў Беларусь. Практычна за некалькі месяцаў на землях, не прыдатных для землекарыстання, узвысілася сучасная магутная ветраўстановака 117 м у вышыню і вагою ў 500 т, верхняя кропка лопасцяў – каля 180 м, а максімальны размах – 112 м. Увесь працэс абслугоўвання аўтаматызаваны, а дадзеныя аб дзейнасці генератара перадаюцца за тысячы кіламетраў, у Данію, дзе адсочваюцца ўсе параметры і пры неабходнасці ўносяцца карэктывы.

Спецыялісты адзначаюць, што новая ветраўстановака будзе выпрацоўваць каля 10 млн кВт/г у год. Падлічана, што сумарная магутнасць усіх устаноў на Навагрудчыне ўжо складае 18 МВт. Плануецца да 2020 года гэты паказчык павялічыць да 23,7 МВт.

Яўген ЛАПЦЕЎ, г. Навагрудак

Выступае Я. Доўнар

У дзяцінстве ён марыў стаць мастаком

Сёлета адзначалася 90-годдзе з дня нараджэння паэта, прызіка і перакладчыка, ураджэнца Жлобіншчыны Хведара Жычкі (1927 – 2007). Таксама прайшло роўна 10 гадоў з дня яго смерці. Пра літаратурную творчасць гэтага аўтара «Краязнаўчая газета» пісала шмат, а вось аб тым, што Хведар Жычка быў яшчэ і здольным мастаком – амаль нічога. Хацелася б раскажаць менавіта аб гэтым.

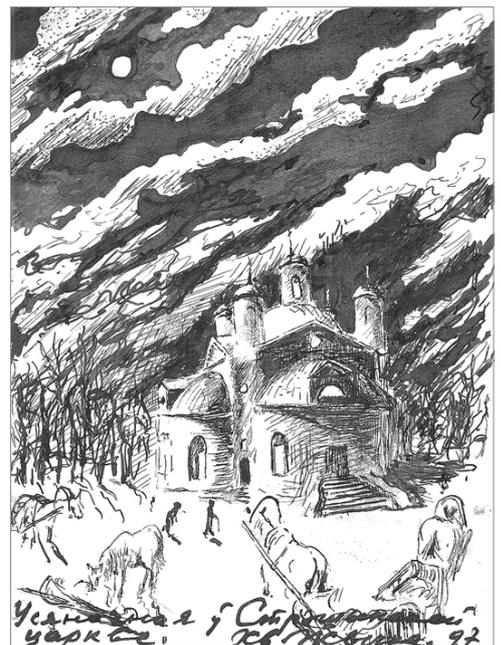
У сваім лісце да мяне ад 23 чэрвеня 1997 года Хведар Жычка пісаў: «...У дзяцінстве я марыў стаць мастаком. Але не трапіўся

мне талковы настаўнік, ды і жыў я ў такіх умовах, што не бачыў нават добрай, прыгоднай да малявання, паперы, фарбаў, алоўкаў.

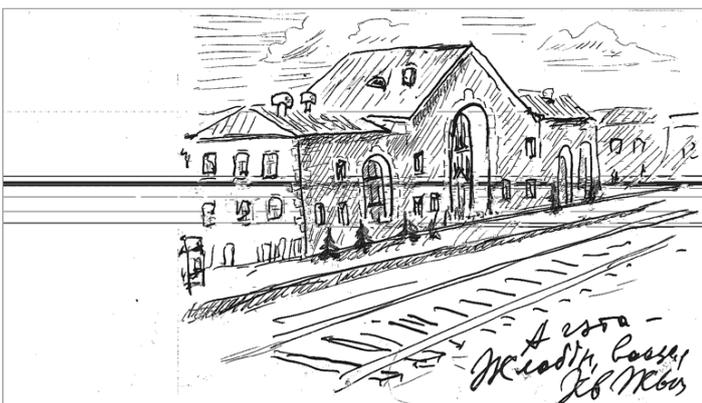
Сапраўдных карцін не бачыў у вочы <...> Упершыню ў Трэцякоўцы пабываў у 1951 г. <...> Малюнак «Усяночная ў Стрэшынскай царкве» – гэта копія маёй акварэлі пад такой жа назвай, крыху ўзмацненыя бягучымі хмарами (у арыгінале – неба чыстае, спакойнае, як заўсёды бывае на Вялікдзень)».

Нагадаю, што нападальек гэтай царквы (у якой сёлета, дарэчы, таксама юбілей – 210 гадоў з дня адкрыцця), прайшло дзяцінства Хведара Жычкі. Арыгінал гэтага малюнка (аловак), які яшчэ не друкаваўся, захоўваецца ў маім уласным архіве. А на адвароце яго Хведар Жычка намалюваў Жлобінскі чыгуначны вакзал (таксама не друкаваўся).

Мікалай ШУКАНАЎ, краязнавец, г. Жлобін

На малюнках Хведара Жычкі: Жлобінскі чыгуначны вакзал і Стрэшынскі Свята-Пакроўскі храм

Там, дзе жылі продкі

Прыватная ініцыятыва аб ушанаванні зніклай вёскі

Сыходзяць ад нас не толькі людзі – сыходзяць і вёскі, часцяком – занепадаюць і знікаюць яшчэ нядаўна шматлікія паселішчы. Але не зайсьдзі сыходзяць у нябыт. Пра адзін з такіх выпадкаў і раскажу тут.

У Клімавіцкім раёне непадалёк цяперашняга аграгарадка Макеевічы яшчэ 15 гадоў таму была вёска, што мела цікавую назву, якую цяжка патлумачыць: Саўна, з націскам на другое а. У 1970-я гады было тут 65 дамоў, пад тры сотні чалавек, былі і клуб, і вялікая жывёлагадоўчая ферма. Але моладзь, як зазвычай, з'язджала вучыцца ды й назад не вярталася, а старэйшыя паміралі або пераязджалі – да дзяцей або бліжэй «да цывілізацыі». Засталіся недагледжаныя дамы. Цалкам Саўна перастала існаваць у 2002 годзе, дамы пазносілі, а месца вёскі зааралі й засеялі.

Людміла Няхайчык, якая цяпер жыве ў Раўбічах непадалёк Мінска, нарадзілася ў Макеевічах (гэта за 6 кіламетраў ад Саўны). На танцы, кажа, моладзь хадзіла з аднае вёскі ў другую. І распаўяла, што адзін з ураджэнцаў зніклай вёскі вырашыў ушанаваць памяць пра роднае паселішча.

Хаця ўсё жыццё Мікалай Крупінін прайшоў ў Расіі, але штогод, пакуль жылі бацькі, прыязджаў у Саўну, дапамагаў ім, – распаўядае Людміла Ульянаўна. – Атрымалася так, што хутка па смерці бацькоў вёска перастала існаваць. Каб увекавечыць колішнія паселішча, у 2013 годзе ўсталяваў памятны знак. Адркрыццё адбылося 27 верасня. І з таго часу штогод тут адбываюцца сустрэчы землякоў.

М. Крупінін нарадзіўся ў 1951 годзе. Вышэйшую адукацыю (інжынер лясной гаспа-

вартаўскага рэгіёна ўвагу Расійскай Акадэміі прыродазнаўчых навук (РАПН) і замежных экалагаў, калі арганізаваў першую міжнародную канферэнцыю па праблемах забруджвання водных і зямельных рэсурсаў краі. Прызначыўся кіраўніком Дэпартамента дзяржаўнага кантролю і перспектываў развіцця ў сферы прыродакарыстання і аховы навакольнага асяроддзя Міністэрства прыродных рэсурсаў Расіі па Уральскай федэральнай акрузе. У 1996 годзе стаў кандыдатам сельскагаспадарчых навук, у 2009-м – доктарам эканамічных навук і акадэмікам РАПН. М. Крупінін выдаў больш за 50 навуковых працаў, аўтар кнігі «Государственный контроль природопользования». Цяпер ён прафесар Дзяржаўнага Уральскага горнага ўніверсітэта, а таксама старшыня Бюро рэгіянальнай грамадскай арганізацыі «Ханты-Мансійскае рэгіянальнае аддзяленне міжгаліновых экалага-эканамічных даследаванняў Расійскай Акадэміі прыродазнаўчых навук». У 1990 годзе нашаму земляку прысвоенае званне «Заслужаны экалаг Расійскай Федэрацыі».

– 27 верасня, – кажа Мікалай Якаўлевіч, – Узвіжанне, вялікае свята; але ж можна штосьці і самому ўвесці. Так і будуць штогод.

У 2013 годзе пастаўлены знак на месцы былога цэнтара вёскі і каплічка. Тады ж ініцыятар абвясціў, што сустрэчы будуць кожны год у гэты ж дзень. Інфармацыю таксама размяшчае ў інтэрнеце, у сацыяльных сетках. У 2014-м заклалі невялікі сквер. Потым з'явіліся альтанка, калодзеж, план вёскі. Ініцыятыву падтрымалі мясцовыя ўлады: месца даглядаюць, штогод высаджваюць кветкі. Усе мерапрыемствы па стварэнні своеасаблівага мемарыялу праводзяцца па ініцыятыве і на сродкі Мікалая Якаўлевіча. Штогод збіраюцца былыя жыхары, прыходзяць жыхары Макеевічаў: сёлета было 150 –

200 чалавек, летась столькі ж. Бывае, прыязджаюць саўнаўцы і з Чалябінска, з Мінска, Магілёва, Клімавічаў...

Людзі прыязджаюць зранку: і адразу ж пачынаюцца згадкі. Тут жа праходзяць канцэрты: Мікалаем Якаўлевіч прывозіць з сабою артыстаў, прыязджалі ягонія цяперашнія землякі – з Екацярынбурга, Ханты-Мансійска, былі і ягонія родзічы з Украіны. Прыязджаюць артысты і з Клімавіцкага раёна. «А потым – размовы, згадкі, спяваюць, танцуюць, могуць быць сталы (ён прывозіць з сабою чай і да чаю...), – распаўядае Л. Няхайчык. – Шэлы дзень доўжыцца свята. А пад вечар

везці ў родную вёску. Гэта ўчынак».

...Цяпер на месцы колішняй вёскі ўзвышаецца знак, з якога распрасцёртымі крыламі імкне ўвысь журавель. Тут жа змешчаны памятны надпіс пра колішнія паселішча, у аснове якога закладзеная капсула з зямлёю, якую Крупінін прывёз з Іерусаліма. Настаяць Свята-Міхайлаўскага храма а. Інакенціў асвяціў

М. Крупінін з бацькамі

дамы, дзе хто жыў. Шкада толькі, што ў мемарыяле не знайшлося месца мове, якая бытуе тут здаўна – надпісы зробленыя толькі па-руску. Думаецца, шануючы бацькоў і землякоў, варта ўсё ж шанаваць і іх культуру, што выяўляецца найперш праз мову (верагодна ж, і першыя мамы калыханкі для Міколкі, і першыя казкі ды прыказкі былі на беларускай мове, і першыя бацькавы настаўленні...).

Гэтай восенню жыхары Макеевічаў звярнуліся ў Клімавіцкі райвыканкам з ініцыятываю аб наданні М. Крупініну звання «Ганаровы грамадзянін Клімавіцкага раёна». Землякі адзначаюць не толькі ягонія заслугі аб ушанаванні памяці пра мінуўшчыну роднага куточка, але і тое, што ён спрыяе папулярнасці Міжнароднага фестывалю дзіцячай творчасці «Залатая пчолка».

Памяць пра яшчэ адно зніклае паселішча ўшанавана ініцыятываю ягонага ўраджэнца. А колькі такіх паселішчаў знікла на нашай краіне толькі за апошняе паўстагоддзе?

Уладзімір ПУЧЫНСКІ

раз'язджаюцца». І дадае: «Народу надаваюцца такія сустрэчы. Вы ўявіце, што людзям значаць яны. Яго цэнціць, паважаюць. Такое зрабіць у нашы дні. Не заціснуўшы ў кішэні валюту гэтую... А пры-

знак і адслужыў паніхіду аб жыхарах Саўны, ветэранах Вялікай Айчыннай вайны. Знайшлося месца ў мемарыяле імёнам і прозвішчам 348 былых жыхароў вёскі, на плане паселішча пазначаныя

Творчасць нашых чытачоў

Жыві, наша любая вёска

Усе мы добра памятаем, Дзе, хто і калі нарадзіўся, І тую вёсачку за гаем, Царкву, ў якой хрысціўся.

Свае мы ладзілі забавы, У лапту да вечара гулялі, А потым беглі есці стравы, Якія мамы гатавалі.

У кіно хадзілі, на спатканні, Тады камп'ютараў не зналі, І ўсе адказы на пытанні Дзеці ў падручніках шукалі.

Павыляталі мы, як птахі, З таго прыгожага мясцечка, Не збудаваці свае габі, Ды кожны звіў сваё гняздзечка.

Запомнім важныя імгненні. Няхай жыццё ў вёсцы ідзе гладка, А нашы скарбы, дасягненні Перададзім сваім нашчадкам.

Аляксандра КЛІМОВІЧ, в. Пескі Мастоўскага раёна

На фота А. СЯНКЕВІЧА: Зялёнка ў ваколіцах Пескаў

даркі) атрымаў у Бранскім тэхналагічным інстытуце ў 1973 годзе, працоўную дзейнасць пачаў ляснічым у Цюменскай вобласці. Пазней пасяліўся і працаваў у Ніжнявартаўску. У 1989 годзе заснаваў і стаў кіраўніком Ніжнявартаўскага міжраённага камітэта па ахове навакольнага асяроддзя. Пры ягоным удзеле ў Ханты-Мансійскай аўтаномнай акрузе былі распрацаваны і пачалі дзейнічаць першыя ў Расіі рэгіянальныя законы «Аб ахове навакольнага прыроднага асяроддзя», «Аб радыяцыйнай бяспецы» і інш. У 1993 годзе Мікалай Якаўлевіч прыцягнуў да Ніжня-

Спісы выданняў Скарыны ў XVI – XVII стст.

Выданні Ф. Скарыны хутка набывалі вядомасць і шырока распаўсюджваліся ў Беларусі, Расіі, Украіне. «Ужо ў палавіне XVI стагоддзя ў Маскве, у паўночна-ўсходняй Расіі былі вядомыя амаль усе друкаваныя кнігі Скарыны, уключаючы з Апосталам 1425 года», – пісаў П. Уладзіміраў у кнізе «Доктор Франціск Скорина: Его переводы, печатные издания и язык» (Санкт-Пецярбург, 1888 г.). У XVII ст. выданні «літоўскага» друку, нягледзячы на тое, што яны сурова пераследаваліся ў Маскоўскай дзяржаве, шырокай плыню разыходзіліся па яе тэрыторыі і дасягалі паўночна-ўсходніх ускраінаў, сцвярджае сучасны даследчык Б. Сапуноў. Сёння няма сумневаў, што попыт на кнігі Скарыны, якія адрасаваліся «паспалітаму люду» і павінны былі выконваць высокія гуманістычна-асветніцкія задачы, заяўляў пра сябе на ўсходнеславянскіх землях паўсюль.

Найлепшым спосабам распаўсюджвання кнігі было перапісванне («спісванне»), тым больш што рукапісная творчасць набыла высокі аўтарытэт у XVI – XVII стст. і вялася з размахам як у Беларусі, так і ў Расіі і Украіне. Ствараючы спіс, пісец не толькі выконваў грамадскі заказ, але і выяўляў індывідуальна-творчае стаўленне да справы, бо сам выбіраў тэкст, нярэдка перакладаў, рэдагаваў, а то і істотна перапрацоўваў яго, афармляў спіс, мог уключыць яго ў зборнік і г.д. Ён часам накідаў звесткі пра сабе і часта апускаў імя, што значылася на крыніцы, з якой рабіўся спіс. Усё гэта вызначала самастойнасць спісу як з’явы культурна-мастацкага жыцця таго часу і спрыяла развіццю рукапіснай кнігі.

Літаратуры спісаў скарынаўскіх выданняў зарэгістравана няшмат. Але, напэўна, яны – толькі фрагменты масавай практыкі такой рукапіснай творчасці. Пра гэта сведчыць вельмі шырокая геаграфія нараджэння і міграцыі спісаў – Вільня, Супрасль, Варшава, Львёў, Яраслаў (Галіцыя), Маначын (Хмяльніцкая вобл.), Масква, Ноўгарад, Пецярбург і інш. Сведчыць пра гэта і інтэнсіўнасць стварэння спісаў неўзабаве пасля выхаду ў свет кнігадрукаў Скарыны.

Рукапісныя спісы Скарыны вывучаліся ў дарэвалюцыйны час П. Уладзіміравым. У савецкі час іх спісы аглядаў зрабіў М. Алексютовіч (кніга «Скарына, яго дзейнасць і светапогляд», Мінск, 1958 г.). Аднак не ўсе факты спісаў імі былі ўлічаныя.

У XVI ст. узнік спіс, які пазней захоўваўся ў Віленскай публічнай бібліятэцы. Ён змяшчае кнігі «Прарокаў» з прадмовамі. Па арыентацыі на выданні Скарыны блізка да яго стаяць некаторыя ўкраінскія спісы. Гэта – рукапіс 1575 г. з львоўскага Святаанурыеўскага манастыра (пісаў «Дмитро изъ Зынькова писарчик») і працяг яго – рукапіс М. Пагодзіна (у зборах Дзяржаўнай публічнай бібліятэкі імя М. Салтыкова-Шчадрына¹), які

мае запісы 1573 – 1577 гг. і ствараўся ў «неславянскім грады Маначынь». Абодва рукапісы ўключаюць спісы скарынаўскага Старога Запавету – «Быццё», «Выход», «Левіт», «Лічбы», «Другазаконне», «Ісус Навін», «Судзізі», «Руф», усе чатыры кнігі «Царстваў», а таксама біблейскія кнігі, якія ў Скарыны адсутнічаюць («Параліпаменон» у 2 кнігах, «Ездры», «Товіт» і няпоўная, абарваная на 13-м раздзеле, 1-я кніга «Макавеяў»).

Апошнія кнігі давалі падставу меркаваць, што Скарына або падрыхтаваў рукапіс пераклада, або выдаў усе кнігі Старога Запавету (і тыя, пра якія мы сёння² не ведаем), бо і Скарынавы крыніцы, і тыя, якія яму не належалі, перапісваліся на адной мове – той, якой карыстаўся беларускі першадрукар. У гэтай сувязі цікавы таксама ўкраінскі рукапіс, што захоўваўся ў пачатку XIX ст. у бібліятэцы Варшаўскага ўніверсітэта. Пісаны ён «повеленіем же и пильнотою худого человека на имя Луки в неславянском грады Тернополь» ў 1596 г. Як сведчыць прадмова, змяшчаліся тут усе кнігі Старога і Новага Запаветаў. І такая мугутная была ўлада друкаванага слова Скарыны, што «характэрныя для скарынаўскіх выданняў рысы мовы былі выяўленыя ва ўсім рукапісе, у тым ліку ў

кнігах, Скарынам не надрукаваных («Параліпаменон», «Ездры», «Товіт», «Евангелле»).

Па-свойму арыгінальны ўкраінскі рукапісны зборнік, створаны ў 1568 г. Васілём Жугаёвым з Яраслава (Галіцыя). Складзены зборнік з павучанняў, вытрымак з пралага і пацерыкоў, а таксама са спісаў шасці кніг Скарынавай Бібліі («Іоў», «Прытчы Саламона», «Эклезіяст», «Прамудрасць», «Песня песняў», «Ісус Сірахаў») з адпаведнымі прадмовамі і пасляслоўямі Скарыны. Праўда, Жугаёў імя Скарыны скрозь замяніў на ўласнае,

ў Ноўгарадзе, быў спіс кнігі «Іоў». Спіс, змешчаны ў канцы зборніка, досыць дакладна перадае тэкст скарынаўскага друку.

Вельмі значная з’ява рукапіснага папярэння выданняў Скарыны ў XVI ст. – пераклады амаль усіх прадмоваў Скарыны да яго кніг Бібліі (выключэнне складаюць кнігі «Плач Ераммі» і «Данііл»), якія ўвайшлі ў спіс поўнай Генадзеўскай Бібліі. Выкананыя пераклады «ў паўночна-ўсходняй Расіі» не пазней 1570 г. І хоць перакладчык не ўпамінаў імя Скарыны і перарабіў некаторыя мясціны ў прадмовах, рукапіс даносіў да чытача, па сутнасці, усю маральна-этычную і асветніцкую сістэму беларускага культурнага дзеяча.

Менш зафіксавана спісаў, зробленых у XVII ст. П. Уладзіміраў адзначае зборнік Маскоўскай сінодскай бібліятэкі, у які ўвайшло 10 раздзелаў першай кнігі «Царстваў» з прадмоваў Скарыны, падпісанай яго імем, рукапіс Румянцаўскага музея, які ўключае спісы пяці кніг Майсея, «Данііла», «Ісуса Навіна», «Юдзіф» і «Эсфір», і спіс Царскага (гр. Уварава). Апошні змяшчае першыя тры кнігі Пяцікніжжа, скарынаўскі таксама якіх зменены паводле царкоўнаславянскага ўзору.

падкрэсліўшы такім чынам ролю асобы пісца, яго ўклад у стварэнне спісу. Сапраўды, пісец творча пастварыўся да арыгінала, змяняючы часам граматычныя, лексічныя асаблівасці тэксту. У прыватнасці, ён уносіў у спісы нямала царкоўнаславянства, што рабілі, зрэшты, і некаторыя іншыя аўтары ўкраінскіх спісаў Скарыны.

Зборнік Жугаёва (захоўваецца ў Дзяржаўнай публічнай бібліятэцы імя М. Салтыкова-Шчадрына) П. Уладзіміраў класіфікуе як першы спіс гр. Талстова. Другі яго спіс, што змяшчае чатыры кнігі «Царстваў» і зроблены таксама з пражскай Бібліі Скарыны ў XVI ст., упершыню зарэгістраваны К. Калайдовічам і П. Строевым. У пасляслоўях прыводзіцца імя Скарыны. Паводле моўных асаблівасцяў спіс гэты – украінскі.

Яшчэ адзін рукапіс са збораў гр. Талстова зафіксаваў П. Уладзіміраў. Гэта – спіс XVI ст. выданняў Скарыны («Прытчы», «Прамуд-

дзяскаўскага ўзору. Дыскусійным застаецца зборнік XVII ст., які трапіў у XIX ст. у Віленскую публічную бібліятэку з Супрасльскага манастыра. У гэтым рукапісе акрамя Палеі і розных іншых матэрыялаў ёсць дзевяць кніг Старога Запавету (і паўтор апошняга раздзела «Прытчы Саламона»). У ліку гэтых кніг – Псалтыр з прадмоваў Скарыны. З яго пачынаецца зборнік. Ф. Дабранскі досыць катэгорычна сцвярджае: «Мова як прадмовы, так і сама Псалтыра звычайная скарынаўская, г.зн. беларуская». Далей ён адзначае, што за прадмовай у зборніку ідзе не сам Псалтыр, а іншыя матэрыялы, пісаныя ўжо іншай мовай. Затым – кнігі Бібліі, у якіх зноў захоўваецца мова перакладаў Скарыны. Почырк жа і ў біблейскіх і ў іншых творах адзін і той жа. Гэтыя аргументы прыводзяць даследчыка да высновы, што ўсе кнігі Бібліі з’яўляюцца спісам скарынаўскіх. Так лічыць і Яўхім Карскі. П. Уладзіміраў, аднак, мяркуюе, што гэтыя кнігі перакладзеныя з яўрэйскай мовы («почырк», на яго думку, адносіцца тут да розных часоў). Толькі Псалтыр і прадмова да яго скарынаўскія. Зрэшты, П. Уладзіміраў лічыў, што і ў іншых кнігах Бібліі з гэтага зборніка адчуваецца моцны ўплыў выданняў Скарыны.

Ідэйнае, культурна-мастацкае ўздзеянне выданняў Скарыны на рукапісную творчасць той эпохі выяўлялася ў трактоўцы тэкстаў Свяшчэннага Пісання, тыпу прадмоваў і пасляслоўяў, арыентацыі на народную моўную стыхію свайго рэгіёна.

Аляксей ПЯТКЕВІЧ,
г. Гродна

Тытульны аркуш
кнігі П. Уладзімірава

расць», «Песня песняў», «Эклезіяст» і «Ісус Сірахаў») з яго прадмовамі, пасляслоўямі, імем першадрукара. Да таго ж часу адносіцца і рукапіс М. Пагодзіна – спіс скарынаўскай кнігі «Ісус Сірахаў».

У рукапісным зборніку XVI ст., выяўленым у Сафіійскай бібліятэцы

(Паводле кнігі «Спадчына Скарыны: Зборнік матэрыялаў», Мінск, 1989)

¹ Цяпер – Расійская нацыянальная бібліятэка. – «КГ»

² Артыкул напісаны ў 1980-я гг. – «КГ»

Наша гісторыя:

ідэі, падзеі, асобы

З мальбертам у ваколіцах Нагародавічаў

Да 210-годдзя з дня нараджэння мастака Вікенція Дмахоўскага

За 16 кіламетраў ад раённага цэнтра Дзятлава размешчаная вёска Нагародавічы. Калісьці гэта сяло Падаўскай воласці Слонімскага павета Гродзенскай губерні. Нагародавічы – яшчэ і мястэчка, дзе нарадзіўся Вікенцій Дмахоўскі, вядомы мастак XIX стагоддзя.

Нарадзіўся В. Дмахоўскі ў сям’і дробнапамеснага беларускага шляхціца. Пра дзяцінства Вікенція канкрэтных звестак няма. Дзеці з такіх сем’яў рана уваходзілі ў самастойнае жыццё і, як правіла, атрымлівалі добрую адукацыю ад навуковай і гуманітарнай да ваеннай і рэлігійнай. Пачатковую адукацыю атрымаў у піярскім вучылішчы ў Шучыне; паводле некаторых звестак таксама вучыўся ў Навагрудку. Вікенцій, як і дзясяткі яго аднагодкаў, абраў для пачатку Віленскі ўніверсітэт, рэктарам якога тады быў прафесар Вацлаў Пелікан. Вучыўся на факультэце літаратуры і вольных (прыгожых) мастацтваў у прафесара жывапісу Яна Русэзма. Гэта ён адным з першых увёў для сваіх навучэнцаў маляванне з жывой прыроды, што паглыбляла і ўмацавала ў маладых сэрцах любоў да прыроды наогул.

Ахвотна наведваў лекцыі гісторыка і пісьменніка Лявона Бароўскага, родам з Піншчыны, доктара тэалогіі і прафесара экзегетыкі і герменеўтыкі, знаўцы беларускага друкарства Міхаіла Баброўскага, гісторыка, архівіста і аўтара кніг пра ВКЛ, прафесара Ігнаці Анацэвіча, родам з Гродзеншчыны, прафесара філасофіі, логікі і псіхалогіі Аніэля Даўгірда, які ў сваіх лекцыях і кнігах па логіцы імкнуўся сумяшчаць ідэі класіцызму і рамантызму, блізкія нашаму герою.

Да пачатку красавіка 1831 г. паўстанне ахапіла ўсю Літву і Паўночна-Заходнюю Беларусь. Па сваёй волі ці не, але ж Вікенцій Дмахоўскі апынуўся ў шэрагах змагароў.

У канцы мая 1831 г. царскія войскі разбілі паўстанцаў у Мінскай і Віленскай губернях. Ратуючыся ад пераследу, Вікенцій вымушаны быў эміграваць ва Усходнюю Прысяю. Восем калі спатрэбілася яму ўменне маляваць, што давала хоць які, ды ўсё ж надзейны каваляк хлеба.

Нарэшце ў 1837 г. цар аб’явіў амністыю, згодна з якой удзельнікам надыўняга паўстання перасталі пераследаваць. Тады і вырашыў Вікенцій Дмахоўскі вярнуцца ў Вільню. Тут ён

В. Дмахоўскі

цалкам аддаўся творчасці. Працаваў натхнёна, з захапленнем. Пэўна, як адгалолак уражанняў былога паўстання, з’явілася карціна на гістарычную тэму – «Крыжакі пры асадзе крэпасці Пуны» (1837).

Родныя краявіды хвалявалі чулівае сэрца мастака, не давалі яму спакою. Ён часта адведваў сваю небагату сядзібна-Нагародавічы. Мясцовыя сцягане бачылі яго з мальбертам то ў адным, то ў іншым месцы Нагародавічаў або дзенебудзь на Навагрудчыне.

Дмахоўскі – першы мастак, які зрабіў беларускі пейзаж нацыянальна-класіцыстычным з налятам мяккага рамантызму і мелодыйнай чароўнай ціхай, пастаральнай паэзіі. У гэтым пла-

не карціна «На радзіме» («Двор у Нагародавічах»), напісаная ў 1843 г. з’яўляецца вельмі характэрнай для пейзажнай творчасці нашага земляка. Прасторны фальваркавы двор, што патане ў зялёнай травіцы і дробных рамонках; тут корпаюцца куры, плаваюць у рачулцы гусі, сушэцца рыбацкія сеткі; пад наглядом нянек гуляюць панскія дзеці; удалечыні, злева, у карэтніку, – расчыненыя дзверы, праз якія відаць аглоблі брычкі, а справа, за галінкамі дрэва, – аднапавярхова прысадзісты будынак фальварка пад саламяным высокім дахам. Усё гэтае ся-

лянскае «царства» абкружанае ліпамі, клёнамі, таполямі, што імкнучыся ўвысокае неба, і садамі ў самай глыбіні палатна... Словам, тыповая карціна вясковага жыцця Беларусі ў сярэдзіне XIX ст. (аўтар тут і далей скарыстоўвае артыкул Барыса Крэпака «Загадка «невядомага» з невядомымі, або «Складаная» працата Дмахоўскага», газета «Культура», 2011 г. – «КГ»)

Прыкладна ў 1840-х гг. быў напісаны акарэльны аўтапартрэт, мабыць, адзіны ў творчасці мастака ў гэтым жанры. Яго месцазнаходжанне невядомае і цяпер. Захавалася толькі чорна-белая рэпрадукцыя. Але якое святло, нават у

манахромнай выяве, выпраменьвае гэты высакародны шляхетны твар, абрамлены мяккімі хвалістымі, ахайна прычасанымі валасамі на галаве і тыповымі для таго часу бакенбардамі! Тонкія вусны, правільны нос і погляд вацей – не на гледача, а кудысьці ўбок: пільны, праніклівы, уважлівы.

Аўтар рамантычных пейзажаў «Рака Нерыс каля Верак» (1840), «На радзіме» («Двор у Нагародавічах», 1843), «Вуліца ў Вільні», «Дом Міцкевіча ў Навагрудку», «Сядзіба ў Туганавічах», «На начлезе» (1854), «Каля пераправы», «Навагрудак», «Возера Свіцязь», «Аўрэіскае вяселле» (каля 1860-х), «Замак у Крэве» і інш.

Ды ўсё ж галоўным кірункам творчасці Дмахоўскага 1850-х гг. стала стварэнне мемарыяльных пейзажаў з відамі разбурэных гісторыка-архітэктурных помнікаў. У гэтым яму ахвотна садзейнічалі граф Яўстах Тышкевіч, ініцыятар стварэння і старшыня Віленскай археалагічнай камісіі ды Музея старажытнасці, і Адам Кіркор, вядомы археолаг, этнограф, гісто-

ры і публіцыст. Менавіта яны ўцягнулі мастака ў дзейнасць камісіі, якая ставіла сабе за мэту збор «в одно целое древних книг, актов, рукописей, монет, медалей, оружия, надписей и снимков с оных, статуй и прочих предметов, относящихся к истории Западного края России», садзейнічанне «сохранению памятников древности»...

Сучаснікі налічвалі больш за сотню пейзажаў і жанравых карцінаў В. Дмахоўскага, якога называлі «Клодам Ларэнам віленскіх ваколіцаў». На заказ

«Руіны замка ў Гальшанах», 1853 г.

У 1850 – 1854-х гг. ён афармляў спектаклі ў Віленскім гарадскім тэатры («Галька» М. Манюшкі, «Італьянка ў Алжыры» Дж. Расіні, «Фаварытка» Г. Даніцці і інш.).

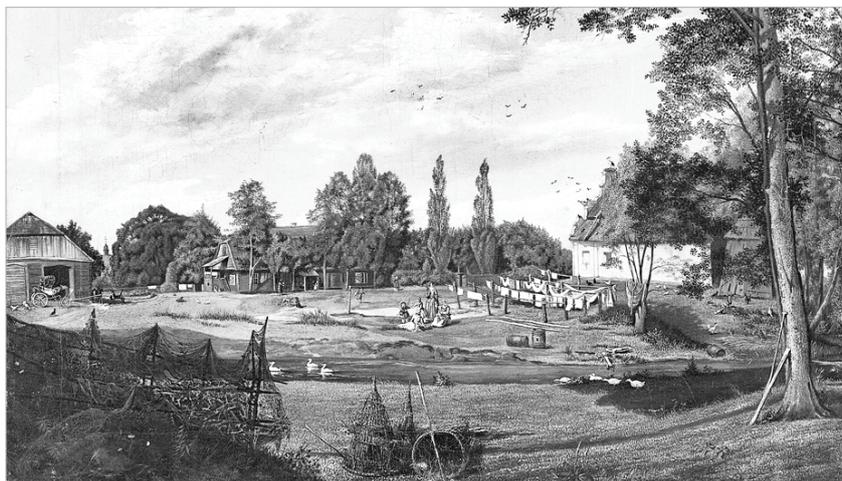
На жаль, многае з творчай спадчыны мастака Вікенція Дмахоўскага знаходзіцца па-за межамі радзімы, яно асела ў музеях Літвы і Польшчы.

Сын В. Дмахоўскага – Уладзіслаў Дмахоўскі, таксама быў жывапісцам.

З таго часу мінула шмат гадоў, змянілася не адно пакаленне людзей, якія раслі і выхоўваліся ў гэтым утульным месце Дзятлаўшчыны. Яно і цяпер вабіць сваёй прыгажосцю. Складнікам яе з’яўляюцца лес, што размясціўся побач з вёскай, рака Дзятлаўчанка, дзе ў вольны час можна парываць, пачуць спеў птушак. Ну і, вядома, багаццем Нагародавічаў, як і любога іншага населенага пункта, з’яўляюцца людзі, чыя жыццёвыя гісторыі і складаюць летапіс вёскі.

У Дзятлаўскай раённай бібліятэцы быў праведзены краязнаўчы росшук, прысвечаны юбілею знакамітага беларускага мастака. На мерапрыемства запрасілі вуняў старэйшых класаў. Было праведзенае ўяўнае падарожжа па родных мясцінах мастака. Прысутныя пазнаёміліся з біяграфічнымі звесткамі пра яго жыццё і дзейнасць.

Падрыхтавала **Вольга БОЙКА**, загадчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі Дзятлаўскай раённай бібліятэкі

«На радзіме» («Двор у Нагародавічах», 1843 г.)

Георгіеўскія кавалеры Заходняй Беларусі:

біяграфічны астапіс

(Працяг. Пачатак у № 45)

Кот Васілій Піліпавіч

Год нараджэння невядомы. Месяца нараджэння: Гродзенская губ., Кобрынскі пав., Антонапольская вол., в. Заніўе (Брэсцкая вобл., Драгічынскі р-н, Імянінскі с/с).

Удзельнік руска-японскай вайны. Камендор (чын унтар-афіцэра карабельнай артылерыі) браняноснага крэйсера «Дзмітрый Данскі» ў складзе 2-й Ціхаакіянскай эскадры Расійскага Імператарскага флоту. Прымаў удзел у Цусімакскім бітве 14 траўня 1905 г. Ціхаходныя крэйсеры «Уладзімір Манамак» і «Дзмітрый Данскі» агнём прыкрывалі яшчэ адзін крэйсер – «Аўрора», які пазней увайшоў у гісторыю. Калі той аднавіў кіраванне, то разам з хуткаходнымі мінаносцамі адарваўся ад японцаў. Змог вырвацца з блокады і «Дзмітрый Данскі», які дачакаўся ночы і ўзяў курс на Уладзівасток. У хуткім часе ён стаў на якар каля вострава Дажэлет у Японскім моры, каб зняць каманду з мінаносца «Буйны», які тануў. Гэтага за-трымка дазволіла шасці японскім хуткаходным крэйсерам і чатыром мінаносцам дагнаць і акружыць адзінока расійскі карабэль. Яго экіпаж адмовіўся здацца ў палон і ўступіў у артылерыйскую дуэль з праціўнікам. У складзе гарматнага разліку камендор Кот праявіў выключную смеласць і адвагу, да апошняй хвіліны веў агонь па японскіх баявых караблях, два з якіх артылерысты здолелі падбіць. У ходзе бою «Дзмітрый Данскі» атрымаў такія пашкоджанні, што зусім страціў ход. Да золку крэйсер затануў, не спусціўшы сцяга, каманда разам са смяротна параненым камандзірам была палоненая на востраве.

Пасля звальнення ў запас вярнуўся на радзіму, займаўся сельскай гаспадаркай. Памёр у 1952 г. Пахаваны на могілках у роднай вёсцы.

(Па матэрыялах артыкула С. Грынчыка «О Герогах былых времён» у гісторыка-краязнаўчай газеце Драгічынскага раёна «Наш край – Загородье»).

Мелях Мацвей Іўсцінавіч (Усцінавіч)

Нарадзіўся ў 1875 г. Месяца нараджэння: Гродзенская губ., Слоніўскі пав., Пясочская вол. (Брэсцкая вобл., Бярозаўскі р-н).

Удзельнік Першай сусветнай вайны. У 1914 г. – падпрапаршчык 70-га пяхотнага Ражскага палка. Паранены 23 жніўня 1914 г.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў, Георгіеўскія медалі 3-й і 4-й ступеняў.

Георгіеўскім крыжам 2-й ступені ўзнагароджаны за наступны подзвіг: «В бою 14 сентября 1915 г. с полуротой бросился на окопы противника, выбил его силою более роты».

Георгіеўскім крыжам 1-й ступені ўзнагароджаны за на-

ступны подзвіг: «В бою 14 сентября 1915 г. во время контратаки в штыковой схватке своим личным мужеством и храбростью содействовал успеху атаки».

Георгіеўскім медалём 3-й ступені ўзнагароджаны за наступны подзвіг: «В бою 10 сентября 1915 г. у деревни Косуца под сильным и действительным огнём своей храбростью, самоотверженностью содействовал успеху атаки».

Памёр у 1947 г.

Паўлюкавец Ісідар (Сідар) Іванавіч

Нарадзіўся ў 1879 г. Месяца нараджэння: Мінская губ., Пінскі пав., Дубайская вол., с. Махро (Брэсцкая вобл., Іванаўскі р-н, аг. Махро – цэнтр Махроўскага с/с).

Удзельнік руска-японскай, Першай сусветнай і грамадзянскай войнаў. Дзевяць разоў паранены. Афіцэр Расійскай імператарскай арміі.

Узнагароды: Знак адзнакі ваеннага ордэна Святога Георгія 3-й і 4-й ступеняў за баявыя адзнакі ў час Першай сусветнай вайны; ордэны Святой Ганны 3-й ступені з мячамі і бантам, Святога Станіслава 3-й ступені з мячамі і бантам.

Ісідар (Сідар) Паўлюкавец

Знакам адзнакі ваеннага ордэна Святога Георгія 4-й ступені ўзнагароджаны «за личные подвиги, мужество и храбрость, оказанные им в разновременных боях с японцами».

Знакам адзнакі ваеннага ордэна Святога Георгія 3-й ступені ўзнагароджаны ўзнагароджаны 4-й ступенню ўзнагароджаны «за мужество и храбрость, оказанные им в разновременных боях с японцами».

Георгіеўскім крыжам 1-й ступені ўзнагароджаны за наступны подзвіг: «Во время боя, в ночь с 22 на 23.02.1915, под сильным пулемётным огнём противника, будучи тяжело ранен, остался в бою до окончания боя».

У 1921 г. сяло Махро адышло да Палескага ваяводства Польшчы. Сідар Іванавіч вельмі балюча перажываў разлуку з роднымі. У Махро засталася

яго сям'я. У 1930 г. ветэран звярнуўся да польскага ўрада з просьбай, каб яму далі магчымасць хоць бы на некалькі дзён прыехаць у родную вёску, пабачыцца са сваякамі. Аднак дазволу ён не атрымаў. Мясцовыя ўлады заявілі перад вясцоўцамі: «Бальшавікі мы сюды не дапусцім».

Памёр у 1934 г. Пахаваны каля падножжа гары Машук на тэрыторыі сучаснага Стаўрапольскага края Расіі (знаходзіцца ў паўночна-ўсходняй частцы г. Пляцігорск).

(Па матэрыялах артыкула А. Каўко «Сідар Іванавіч Паўлюкавец» у кнізе «Памяць» Іванаўскага раёна і архіўны дадзены).

Петручук Георгій Іванавіч

Гады жыцця невядомыя. Месяца нараджэння: Гродзенская губ., Брэсцкі пав.

Удзельнік Першай сусветнай вайны. У 1914 г. – падпрапаршчык 4-й роты 4-го Капорскага пяхотнага палка. Вызначыўся ўжо на самым пачатку вайны, у ходзе Усходне-Прусскай наступальнай аперацыі.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў.

Георгіеўскім крыжам 4-й ступені ўзнагароджаны за наступны подзвіг: «За отличие в бою 17 августа 1914 г. у деревни Валлендорф, где с группой нижних чинов под своей командой захватил два неприятельских орудия и 4 пулемёта. Орудия были приведены в негодность, а пулемёты доставлены в полк».

Георгіеўскім крыжам 3-й ступені ўзнагароджаны за наступны подзвіг: «25 февраля 1915 г. во время боя у деревни Берзники под сильным артиллерийским, пулемётным и ружейным огнём неприятеля, несмотря на опасность для жизни, вынес из сферы огня тяжело раненого офицера своей роты, чем спас его от неизбежной гибели или плена».

Георгіеўскім крыжам 1-й ступені ўзнагароджаны за баявыя адзнакі 27 жніўня 1915 г. ад імя Гасудара Імператара вялікім князем Георгіем Міхайлавічам.

Далейшы лёс не высветлены.

Румак Дзмітрый Аляксеевіч

Нарадзіўся ў 1877 г. Месяца нараджэння: Гродзенская губ., Кобрынскі пав., Асаўніцкая вол., в. Заазер'е (у 1978 г. далучаная да в. Моталь, Цяпер – аграгарадок, цэнтр Мотальскага с/с Іванаўскага р-на).

Удзельнік руска-японскай вайны, матрос першай стацыі. Служыў на мінаносцы «Скоры» ў складзе 1-й, затым 2-й Ціхаакіянскай эскадры Расійскага Імператарскага флоту. Удзельнік абароны кропасці Порт-Артур.

Узнагароды: знак адзнакі ваеннага ордэна Святога Георгія 1-й – 4-й ступеняў.

З рапарта, накіраванага ў Галоўны марскі штаб, чытаем:

«Вражеский снаряд попал в носовую надводную часть миноносца, а его осколки пробилы палубу и повредили в минном отсеке два ящика со снарядами. Начался пожар. Но благодаря молодецкой работе нижних чинов и распоряжению господ офицеров пожар был потушен». Да рапарта быў прыкладзены спіс асобаў, якія найбольш вызначыліся пры тушэнні пажару. Сярод ніжэйшых чыноў пад нумарам адзін значыўся Дзмітрый Румак. Яго мужнасць была адзначана Георгіеўскім крыжам.

У час прарыву 2-й Ціхаакіянскай эскадры пад камандаваннем адмірала З. Раждзественскага праз варожую блокаду мінаносец «Скоры» быў акружаны, а яго экіпаж захоплены японцамі ў палон. Усю каманду яны знялі з карабля. А Румак і яшчэ адзін матрос у палон не здаліся, схаваліся ў катле паравой машыны. Ноччы яны распалі кацёл, запусцілі рухавік і пад прыкрыццём туману паімчаліся да рускіх берагоў. Такім чынам быў выратаваны патрэбны для абароны Порт-Артура мінаносец і яго баявы сцяг. У канцы вайны Дзмітрый Аляксеевіч быў паранены.

Працягнуў час знаходзіўся на лячэнні ў Севастопальскім марскім шпіталі, затым вярнуўся на радзіму. У час сталынінскай аграрнай рэформы 1906 – 1917 гг. з-за беззямельля перасяліўся з сям'ёй у Заходнюю Сібір, на тэрыторыю сучаснай Цюменскай вобл. Расіі. Меў вялікую сям'ю з васьмі дзяцямі.

Пэўны час працаваў у паліцыі, затым – на заводах. Удзельнік грамадзянскай вайны ў 1918 – 1920 гг. У чырвоным партызанскім атрадзе змагаўся супраць войскаў Калчака. Пасля грамадзянскай вайны зноў працаваў на прадпрыемствах Сібіры і Урала, у т.л. на заводзе «Уралмаш». Памёр у 1953 г. Пахаваны ў с. Аглухіна Круцінскага р-на сучаснай Омскай вобл.

Два яго сыны загінулі пад час Вялікай Айчыннай вайны. Вядомае імя аднаго з іх – Мікалая, які служыў артылерыстам на Далёкім Усходзе. Лічыцца прапалым без вестак, сувязь з ім перапынілася ў 1942 г. Яшчэ адзін сын, малодшы Іван, вярнуўся з вайны, у 1985 г. ўзнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны 2-й ступені.

Кавалеры трох Георгіеўскіх крыжоў

Галавейка Гаўрыла Вікенцеевіч

Нарадзіўся ў 1889 г. Месяца нараджэння: Гродзенская губ., Пружанскі пав., Мураўёўская вол., м. Вандалін (Брэсцкая вобл., Жабінкаўскі р-н, Якаўчыцкі с/с, в. Вандалін).

З дзяцінства меў здольнасці да вучобы. Прызваны на вайсковую службу ў 1910 г. Пасля заканчэння ў наступным годзе спецыяльных камандных курсаў

атрымаў званне малодшага унтар-афіцэра. Паказваў высокую дысцыплінаванасць, бездакорна выконваў вайсковыя абавязкі. Пры чарговай атэстацыі ў сакавіку 1914 г. камандзір роты, у якой служыў Гаўрыла Вікенцеевіч, капітан Нікіцін запісаў: «Младший унтер-офицер Гавриил Головейко всегда отличался трезвою жизнью, отличным поведением и исполнял все возложенные на него обязанности с честью, аккуратно и добросовестно».

Удзельнік Першай сусветнай вайны, камандзір аддзялення, затым узвода 150-га Таманскага пяхотнага палка. У баях пад Баранавічамі Г. Галавейка замяніў параненага камандзіра роты і з крыжам «Ура!» падняў салдацкі ў атаку. Ад нечаканасці немцы кінуліся на ўцёкі, пакідаўшы аскокі. За мужнасць у гэтым баі Гаўрыла Вікенцеевіч быў ўзнагароджаны Георгіеўскім крыжам 4-й ступені. У 1915 г. ён быў цяжка паранены. Пасля выздаравлення трапіў зноў на прадавую, змагаўся на Паўднёва-Заходнім фронце. Тут за ўдзел у разгроме аўстра-венгерскіх войскаў і пры гэтым праўленую асабістую храбрасць атрымаў Георгіеўскія крыжы 3-й і 2-й ступеняў.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 2-й, 3-й і 4-й ступеняў, светла-бронзавыя медалі «У памяць 100-годдзя Айчыннай вайны 1812 года», «У памяць 300-годдзя царствавання Дома Раманавых».

У 1923 г. вярнуўся ў родны Вандалін, які увайшоў у склад Пружанскага пав. Палескага ваяв. Польшчы. Жыў у башкоўскай хаце, дапамагаў весці гаспадарку. Праз два гады ажаніўся з прыгажуняй Марынай з суседняй в. Вежкі. Каб мець уласны кут, Гаўрыла Вікенцеевіч прадаў свой першы светла-бронзавы медаль, які меў неаблагу каштоўнасць: за вырчаныя злотыя маладыя купілі невялічкую хатку.

А Георгіеўскія крыжы, заважаныя ў баях потам і крывёю, ён вельмі шановаў, дзеля чаго пашыў на заказ салдацкую гімнасцёрку, прышпіліў узнагароды і да апошніх сваіх дзён апранаў яе па святах. Дата смерці невядомая.

(Па матэрыялах артыкула «Георгіеўскія кавалеры» І. Міцковіча ў кнізе «Памяць» Жабінкаўскага раёна)

Міхнюк Андрэй Сямёнавіч

Нарадзіўся ў 1893 г. Месяца нараджэння: Гродзенская губ., Слоніўскі пав., Косаўская вол., в. Размеркі (Брэсцкая вобл., Івацэвіцкі р-н, Стайкаўскі с/с, в. Размеркі).

Удзельнік Першай сусветнай вайны – бамбардзір-наводчык (адпавядае чыну яфэйтара) 50-й артылерыйскай брыгады.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 2-й, 3-й і 4-й ступеняў. Памёр у 1953 г.

(Па матэрыялах артыкула Ю. Бажанова ў Ваеннай энцыклапедыі Беларусі. Мінск, 2010).

Канстанцін ГАЙДУКОВ, Барыс МАЦВЕЕВ, г. Віцебск

(Працяг будзе)

Жыццёвы крыж творцы – быць вуснамі Бога

«Напачатку было Слова, і Слова было ў Бога, і Слова было Богам. Яно было на пачатку ў Бога: усё праз Яго пачалося, і без Яго нішто не пачалося з таго, што пачало быць» (Ян 1: 1-3).

Я невыпадкова пачаў цытатай з Бібліі. На маю думку, пазычаны зборнік духоўнай лірыкі адзінаццаці аўтараў «Каложскі Дабравест» і з'яўляецца тым самым Божым Словам, праз якое ўсё пачалося. Тым Словам, якое ўсяляе надзею і веру, якое вядзе пры дапамозе рытму і рыфмы ў іншы, адрозны, Божы свет, дзе ў рэшце рэштаў душа знаходзіць доўгачаканы спацын і супакой.

Назва зборніка «Каложскі Дабравест» вельмі трапна адпавядае яго зместу, сутнасці. Як вон старадаўняй Каложы заклікае вернікаў да набажэнства, супольнай малітвы, так гэтая кніга заклікае нас да роздуму пра нашае мінулае, пра штодзённасць і будучыню. І чытач разам з паэтам можа паспрабаваць знайсці адказы на пытанні, якія раз-пораз узнікаюць у кожнага: дзеля чаго мы прыйшлі ў гэты свет, у чым нашае прызначэнне, што ёсць пачатак, а што канец, Хто ёсць Бог.

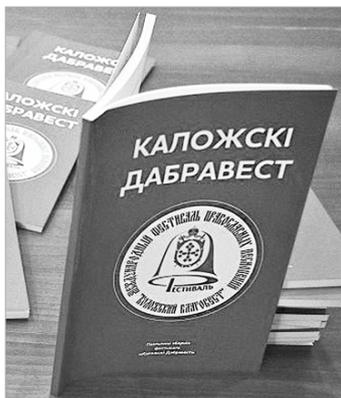
Вершы зборніка заклікаюць да аб'яднання, саборнасці вернікаў усіх канфесіяў: праваслаўны ты, каталік, пратэстант ці мусульманін... Так, магчыма, мы і звяртаемся да Бога парознаму, выконваем розныя рытуалы, але ўсе мы просім Яго аб адным і тым жа: аб любові, здароўі, шчасці, дабрабыце. Так і творы, сабраны пад вокладкай «Каложскага Дабравесту», выконваюць, па сутнасці, тую ж функцыю – функцыю малітвы. А калі ўжо зусім проста – гэта кранальная, шчырая, назмушаная размова з Богам.

Размова на мове, якую Бог даў нам для стацункаў. Сталася так, што ў нашай краіне дзяржаўнымі з'яўляюцца дзве мовы. Але мова, дадзеная нам Богам, не руская, нашая мова – беларуская! Менавіта на ёй размаўляе з намі Усявышні, словы толькі на гэтай мове здольныя крануць нашу душу, здольныя прымусіць яе затрымацца, завінець і выявіць сваю сапраўдную сутнасць.

Некаторыя, мяркую, мне запярэчаць, што гэта не так. Але словы, прамоўленыя па-беларуску, нават у рускамоўных беларусаў выклікаюць слёзы. Малітва на нашай мове кранае сэрцы ўсіх беларусаў, таму што гэта мова нашай душы. Мы можам усё сваё жыццё размаўляць і думаць выключна па-руску і нават не здагадвацца аб сапраўднай сутнасці сваёй душы.

...Але – вернемся да выдання. Вершаванія творы гэтага зборніка напісаны на мове нашай душы. І толькі гэтае Божье Слова здольнае апаліць нашы сэрцы і душы ад розных хваробаў і ачысціць нас ад нашых грахоў і пошасці нячыстага. Мне здаецца, што калі б рускамоўныя беларусы прачыталі гэты зборнік, то абавязкова пераканаліся б у гэтым і знайшлі ў маіх словах рацыянальнае зерне.

Я настойліва раіў бы прачытаць гэты творы ўголас, каб адчуць рытм, вібрацыю паветра. Слова, прамоўленае ўголас, уздзейнічае інакш. Спяраша, вылецеўшы з нашых вуснаў, яно скіроўваецца да адрасата гэтага паслан-

ня, а потым вяртаецца назад, прасякнутае цеплынёй і любоўю.

Яшчэ адным плюсам зборніка з'яўляецца тое, што побач з творамі ўжо вядомых паэтаў змешчаны творы маладых талентаў, якія робяць першыя крокі ў паэзіі. Што праўда, гэтыя крокі даволі ўпэўненыя і цвёрдыя. І побач з Данутай Бічэль, Зьнічом (Алегам Бембелем), Юркам Голубам ды іншымі паэтамі маладыя творцы выглядаюць як вартыя пераемнікі і прадаўжальнікі традыцыяў сваіх старэйшых паплегнікаў. Няма сумневу, што яны падораць усім нам нямала выдатных твораў, якія годна прадставяць нашу краіну ў сусветнай літаратуры.

Разам з творамі ў зборніку змешчаны кароткія біяграфіі аўтараў і згадка пра іх творчы ўнёсак у скарбонку нашай літаратуры.

Творы аўтараў, хоць і аб'яднаныя цудатворным покрывам хрысціянскай духоўнасці і непакіснасцю веры ў Бога, усё ж вельмі розныя. Адна спрабуюць зразумець Сусвет і Бога праз спасціжэнне сябе і сваёй сутнасці, як Алег Бембель:

*...І ўбачыў – за ззяннем бясконых кругоў
дапытлівых думак –
спакусна-прыгожых –
аб тайнах апошніх абіцеляў Божых:
...Дом Божы – ля каменя сэрца майго...
(«...ад бэзавых пахаў маленства майго»).*

Адна з прэзентацыяў кнігі прайшла ў Свята-Пакроўскім кафедральным саборы (Гродна).
На фота: Андрэй Мельнікаў і Данута Бічэль

Другія знаходзяць духоўную падтрымку ды сілкаванне сваёй веры і творчасці ў далёкім мінулым. Магчыма, дзякуючы гэтаму яны бачаць тую несправядлівасць, якая пануе на абшарах нашага краю, як, да прыкладу, Данута Бічэль. У некаторых радках яе першаў адчуваецца востры боль і неспакоей за лёс нашай Радзімы, за нашу будучыню. Здавалася б, мы цяпер жывем у вольнай і незалежнай Беларусі, але разам з тым нібы ў палоне. Скаваны кайданамі, ланцугамі ворага, мы маўкліва назіраем, як неўпрыкмет душаць і вынішчаюць нашу памяць і нашу мову:

*Ад узнікнення духоўных пачаткаў,
каб задыхнуліся мы ў цемнаце,
вораг душу вынішчае ў нашчадкаў,
мову і памяць адняў у дзяцей.
(«Правілы паводзін»)*

Але ўжо ў вершы «Спас» з яе грудзей вырываецца заклік не галасіць і не плакаць па Спасе Хрысце, а значыць, і па нашым краі. Хрыстос не памёр, Ён вечно жывы! Ён перамог забыццё, адолее і скарыць смерць, паўстаў з магільнага насуперак катам і ворагам Божым. А цяпер Ён, Хрыстос, дапаможа і нам, беларусам, абудзіцца, паўстаць, уваскрэснуць з мёртвых. У Ім наша сіла і нашае званенне, Ён наша паходня і штандар, які выведзе нас з палону цемры да святла і волі:

*Не спраўляйма жалобы па песні,
жывым чалавеку,
дзе маліліся прадкі,
дзе гучыць наша мова спрадзеву,
дзе ў паданнях і працай аспрэчваюць,
нішчаць, прымушы,
Незалежна, высока,
прыгожа растуць беларусы.
(«Спас»)*

Трывожныя погляды на нашу будзённасць і будучыню гучаць і ў Анатоля Брусевіча. Дык што чакае нас, калі мы гатовыя славіць каго заўгодна, а саміх сябе паліваем брудам, лічым ледзьве не смеццем гэтай зямлі? Наша краіна ператварылася ў краіну абсурду, дзе амаль кожны спрабуе прымераць на сябе ролю кагосьці іншага і ўсё жыццё гатовы быць гэтым іншым, але толькі не самім сабою:

*Таму не пачуем гімна,
Якім паспаліты люд
Чужую славіць айчыну,
Сваю затаптаўшы ў бруд.
(«На струнах шыферных
стрэхай»)*

Трэція, як Вольга Агапонава, глядзячы на будучыню і прышласце нашага народа праз прызму веры. Гэтыя радкі, на маю думку, вельмі трапна характарызуюць нас на нашым гістарычным раздарожжы:

*«Даруецца ці мне мая бяздзейнасць?» –
Ён моўчкі крыкнуў з су-маленнем.
І ўбачыў ў плямах... інакрыж,
Які народы памянлялі на прэстыж,
Пакінуць не змаглі і несіці – адракліся...
(«Апошні Суд»)*

Апроч высокіх тэмаў у зборніку знайшлося месца і простаму, чалавечаму – любові да блізкіх і родных людзей. Людзей, якія ўжо сышлі з зямнога жыцця, але ж па-ранейшаму працягваюць жыць у памяці тых, хто іх любіў і працягвае любіць. А самае галоўнае – працягвае верыць, як Алена Бабіч, што яны не памерлі, а жывуць у іншым вымярэнні, нябачным нашаму воку:

*І як гаварылі,
і як маўчалі,
і як дабрыйно
прыняла за ліха,
і як ты казаў,
каб цябе хаваці,
і як ты праз тыдзень
памёр ціха.
(«Дзядуля»)*

Зьніч (Алег Бембель)

Непакоіць аўтараў вершаваных радкоў і «малая» Айчына – родная вёска, якая гібее, памірае. Непазбежную смерць свайго роднага куточка апісаў Павел Каспяровіч:

*Ані бацькі няма, ані маці,
Толькі прывіды ходзяць па хаце.
І бягуць па заснежаным следзе,
Можа, едзе хто там, можа, едзе.
(«Рэвіем па беларускай вёсцы»)*

Падсумоўваючы вышэй сказанае, зазначу, што «Каложскі Дабравест» – гэта не проста зборнік вершаў на духоўную тэматыку, а нешта большае. У ім – падтрымка кожнага з нас, пасланая нам Нябесным Айцом праз сваіх сыноў і дочак, жыццёвае прызначэнне якіх – умацоўваць у нас веру і надзею на лепшую будучыню. Іх накіраванне – быць годарам і сумленнем нашага народа, выкрываць хібы і загань нашага сучаснага і мінулага, паказваць шлях у лепшае заўтра, заклікаць суайчыннікаў да шчырай і плённай працы на карысць нашага агульнага дома – Беларусі.

Сяргей БЛІНКОЎСкі,
лесаруб Круговіцкага лясніцтва,
Таццявіцкі раён

Снежань

22 – Васілевіч Алена Сямёнаўна (1922, Слуцкі р-н), пісьменніца, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1976) – 85 гадоў з дня нараджэння.

23 – Пятроў Міхаіл Уладзіміравіч (1937, Ваўкавыск – 2005), актёр тэатра і кіно, народны артыст Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

24 – Гушча Ян (1917, Мёрскі р-н – 1986), польскі пісьменнік, аўтар кніг пэзіі і прозы, перакладчык твораў М. Багдановіча, У. Караткевіча, Я. Брыля і інш. – 100 гадоў з дня нараджэння.

24 – Шыбіёў Анатоль Дзям’янавіч (1907 – 1990), жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

25 – Герлаван Барыс Федасевіч (1937), тэатральны мастак, педагог, народны мастак Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1985), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1988), тэатральнай прэміі імя Е. Міровіча (1992), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2004), узнагароджаны ордэнам Ф. Скарыны – 80 гадоў з дня нараджэння.

25 – Заранок Таццяна Піліпаўна (1917, Рэчыцкі р-н – 2007), актрыса тэатра, народная артыстка Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

25 – Зорын Мікалай Анфілохавіч (сапр. Табашнікаў; 1917 – 2004), артыст эстрады, тэатра і кіно, заслужаны артыст Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

26 – Гіламедаў Уладзімір Васільевіч (1937, Камянецкі р-н), літаратуразнаўца, крытык, пісьменнік, акадэмік НАН Беларусі, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя У. Калеснікі (1996), прэміі НАН Беларусі (2005), узнагароджаны ордэнам Ф. Скарыны – 80 гадоў з дня нараджэння.

30 – Глыбоцкі гісторыка-этнаграфічны музей (Глыбокае; 1997 – 20 гадоў з часу адкрыцця для наведнікаў).

Адказы на крывяжанку, змешчаную ў № 45

Уздойж: 1. Пароша. 5. Лазнік. 7. Кяханне. 10. Сіла. 11. Малдажасць. 14. Жонка. 15. Ерась. 18. Геранталогія. 23. Віно. 24. Радасік. 25. Дружба. 26. Касцюк.

Упэраж: 1. Прэса. 2. Акім. 3. Схіл. 4. Анод. 5. Лета. 6. Калье. 8. Кліентура. 9. Эстраднік. 12. Восень. 13. Дракон. 16. Агляд. 17. Розум. 19. Тура. 20. Лада. 21. Гусі. 22. Ялік.

Конкурс падтрымалі «зверху»

Відэа ў падтрымку рэспубліканскага конкурсу «Чытаем па-беларуску з velcom» запісалі генеральны дырэктар кампаніі Гельмут Дуз, яго намеснік па тэхнічных пытаннях Крысціян Лаке, намеснік па фінансавых пытаннях Андрэас Граф, намеснік па маркетингу, прадажах і абаненцкім абслугоўванні Роберт Да-шан.

Прадстаўнікі velcom, для якіх беларуская мова не з’яўляецца роднай, прачыталі верш Максіма Багдановіча «Зімой». Выбар невыпадковы – 9 снежня адзначаўся дзень нараджэння гэтага вядомага ў свеце беларускага паэта.

Гельмут Дуз CEO, velcom

Рабочыя і журналісты, прадаўцы і футбалісты...

Праект «Чытаем па-беларуску з velcom» набывае папулярнасць, і ўсё больш становіцца ахвочых падтрымаць удзельнікаў конкурсу.

Супрацоўнікі Мінскага трактарнага завода запісалі ў падтрымку ўдзельнікаў конкурсу ўрываак з паэмы «Новая зямля» Якуба Коласа. Таксама да праекта далучыліся супрацоўнікі радыёстанцыі «МИР». Прадстаўніцтва міждзяржаўнай тэлерадыёкампаніі «МИР» у Рэспубліцы Беларусь вырашыла падтрымаць гэтую ініцыятыву і прачытаць твор Максіма Таўка «Шчасце», – пракаментавалі на радыёстанцыі.

Не засталася ўбаку і сетка крамаў «Матерік». Супрацоўнікі гіпермаркета абралі для чытання верш Антона Піліпчыка «Захапляла, заварожае...». Працоўны калектыў Мінскага маторнага завода таксама падтрымаў ініцыятыву – запісалі вершы Максіма Багдановіча, Канстанцін Буйло і Петруся Броўкі.

Далучыліся і беларускія футбольныя клубы. Брамнік ФК «Крумкачы» Яўген Касцюкевіч запісаў на відэа чытанне твора Максіма Багдановіча «Пагоня». Паўабаронца ФК «Іслач» Аляксей Таракану абраў верш Рыгора Барадуліна «Бацьку». Разам з вопытнымі гульцамі футбольных клубаў бяруць удзел і будучыя прафесійныя футбалісты, якія зараз толькі набіраюцца вопыту і навуваюцца майстарству ў «Футбольнай школе Мікалая Мурашкі».

Самыя малыя выхаванцы школы запісалі ў падтрымку ўдзельнікаў конкурсу верш «Родныя вобраны» Якуба Коласа.

Любая арганізацыя, прадпрыемства, спартыўны клуб або асацыяцыя таксама могуць далучыцца да праекта, каб падтрымаць удзельнікаў. Для гэтага неабходна запісаць на відэа чытанне аднаго з твораў беларускай літаратуры, размясціць відэазапіс у афіцыйным акаунце арганізацыі і адзначыць яго хэштэгам #чытаемзвелcom або #чытаемzvelcom.

Рэспубліканскі конкурс юных чытальнікаў «Чытаем па-беларуску з velcom», які праводзіцца сярод навучэнцаў 7 і 8 класаў, распачаўся 11 кастрычніка. Усім ахвочым паўдзельнічаць у конкурсе прапануецца запісаць відэа, на якім яны чытаюць адзін з твораў беларускай літаратуры. Запіс трэба змясціць на асабістай старонцы ў адной з сацыяльных сетак (Вконтакте, Facebook, Instagram) і пазначыць публікацыю афіцыйным хэштэгам конкурсу – #чытаемзвелcom або #чытаемzvelcom. Спасылку на публікацыю трэба высласць на афіцыйную пошту праекта tovakonkurs@gmail.com. Да праекта ўжо далучыліся больш за 1 700 вучняў, і арганізатары абвясцілі аб працягу першага этапу конкурсу: цяпер сваё відэа можна даслаць да 20 снежня 2017 года.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАРНАС – (*Parnasus*), горны масіў у Грэцыі. Вышэйшая кропка – Дэльфійскі Парнас, дзе паводле грэчаскай міфалогіі мелі прыстанак бог сонца, мудрасці і мастацтваў Апалон, бог вінарадарства і вінаробства Дыянэ і музы. На схіле бруілася Кастальская крыніца, побач з падножжам знаходзіўся г. Дэльфы з храмам і аракулам Апалона.

Парнас стаў сімвалічна абазначыць свет паэтаў і пэзіі, сукупнасць паэтаў якой-небудзь краіны ці народа. Асабліва ахвотна карысталася гэтай сімвалай класіцысцкая літаратура.

У сусветнай літаратуры існуе багатая традыцыя камічных твораў пра падарожжы на Парнас, каб з вуснаў Апалона пачуць суд над паэтамі-сучаснікамі (Ч. Капаралі, М. Сервантэс, М. Чулкоў, К. Рылеаў і інш.). На тэрыторыі Беларусі ў канцы XVIII ст. у Забэльскай гімназіі створаная аперэта «Апалон-заканадаўца, або Эрэфармаваны Парнас» (М. Цяцярэў ў сааўтарстве). Да гэтай традыцыі прымае беларуская паэма XIX ст. «Тарас на Парнасе» (хоць у ёй парназане Парнас, а Алімп – прыстанак багоў на чале з Зейсам). Сённяшняе выхаванцы гімназіі-каледжа мастацтваў імя І. Ахрэмчыка ў Мінску неафіцыйна сваю навучальную ўстанову называюць Парнат (спалучэнне словаў Парнас і інтэрнат).

ПАРНАЯ РЫФМА – сумежная рыфма, рыфма, што звязвае два суседнія вершаваныя радкі ці рытмарэды па схеме аааб. Пашыраная ў народным вершаскладанні і сілабічных вершах:

*Вясна красна па зарэччу ішла,
А малым дзеткам па ляску нясла,
А старым дзядкам па кічку,
Маладым жанкам па сыночку.
(«Вясна красна па зарэччу ішла»)
Полска квітнет лаціною,
Літва квітнет русціною;
Без той в Полсце не прабудешь,
Без сей в Литве блазнем будешь.
(Я.К. Пашкевіч.
«Полска квітнет лаціною...»)*

Выкарыстоўваюцца парныя рыфмы і ў беларускім сілаба-танічным вершы, асабліва ў двухрадкоўях і ў астрафічных вершы.

ПАРНЫ ЛІК – у старабеларускай мове адна з трох катэгорыяльных формаў ліку, што процістаяўлялася адзіночнаму і множнаму ліку. Успадкаваны старажытнарускай мовай ад праславянскай мовы.

Ужываўся пры абазначэнні парных прадметаў («дзь руць», «дзь нозь»), а таксама двух аднолькавых у якіх-небудзь адносінах прадметаў ці істотаў («два посла», «дзь сестре», «дзь жонце», «дзь соснь»). Адрозніваліся 3 формы: назоўна-вінавальнага, родна-меснага і давальна-творнага склонаў. Разбурэнне парнага ліку з XIII ст. ва ўсходнеславянскіх мовах звязана з развіццём абстрактнага лічэння.

Рэшткі парнага ліку захаваліся ў некаторых беларускіх гаворках («дзе вядрэ», «дзе назе», «дзе сцяне»), а таксама ў літаратурнай мове («вачыма», «грашыма», «плячыма», «дзвярыма»). Формы парнага ліку сустракаюцца ў літаратурных творах: [«Мальвіна грукнула дзвярыма, а Богут лыпае вачыма» (Я. Колас), «Яны баязліва акружленымі вачыма глядзелі на чужых людзей» (К. Крапіва)].

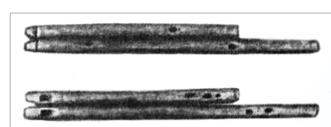
ПАРНЫЯ ДУДКІ – старажытны духавы музычны інструмент тыпу падоўжанай свістковай флейты. Называлі таксама пасвісцелі, парнёўка, сапілька, гуслі.

Складаюцца з дзвюх драўляных дудак рознай даўжыні з трыма ігравымі адтулінамі на кожнай. Тыповы гукарад – сімступенны, утвараецца дзюма тэтрахордамі з адным агульным гукам. Гучанне камернае, светлае, мяккага тэмбру. У час ігры дудкі трымалі пад вуглом. Парныя дудкі гучалі на баясах, хрэсьбінах, вясяллях, калі вадзілі карагоды. Выкарыстоўваліся звычайна як сольны інструмент і для суправаджэння спеваў; часам аб’яд-

На парных дудках грае музыка з вёскі Лясань Чэрыкаўскага раёна

ноўваліся ў ансамблі са скрыпкай. На парных дудках выконвалі мелодыі лірычных абрадавых і пазабрадававых песень, радзей танцавальныя. Былі пашыраныя на Магілёўшчыне (Крычаўскі, Мсціслаўскі, Жоцімскі, Касцюковіцкі, Краснапольскі, Чавускі, Чэрыкаўскі раёны). У наш час амаль выйшлі з ужытку.

Парныя дудкі